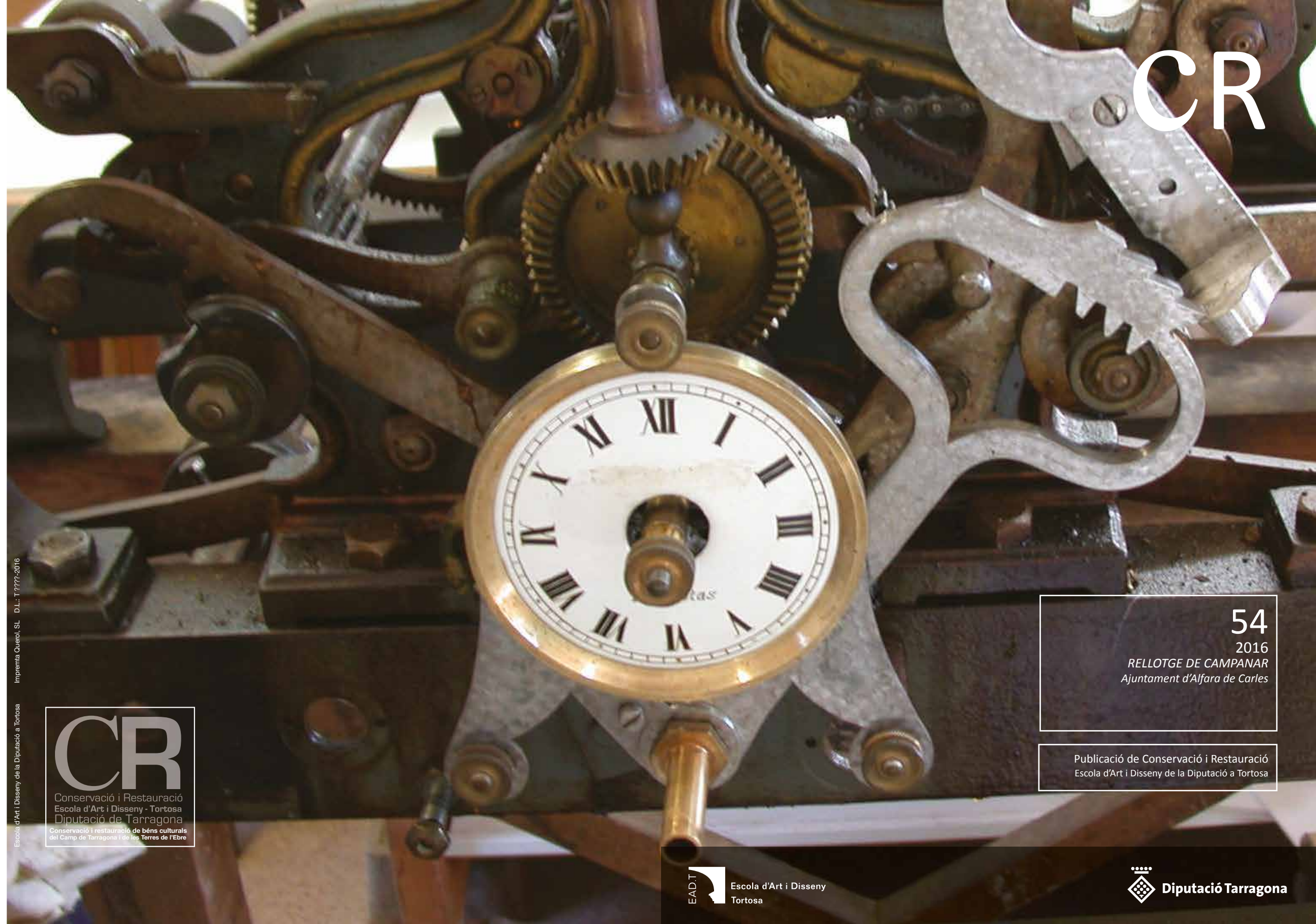

Diferència entre un element net (esquerra) i un altre de brut (dreta)

Detall de la maquinària després de la intervenció

CR

Impremta Querol, SL D.L.: T. 777-2016
 Escola d'Art i Disseny de la Diputació a Tortosa

CR
 Conservació i Restauració
 Escola d'Art i Disseny - Tortosa
 Diputació de Tarragona
 Conservació i restauració de béns culturals
 del Camp de Tarragona i de les Terres de l'Ebre

54
 2016
 RELLOTGE DE CAMPANAR
 Ajuntament d'Alfara de Carles

Publicació de Conservació i Restauració
 Escola d'Art i Disseny de la Diputació a Tortosa

RELOTGE DE CAMPANAR D'ALFARA DE CARLES

Tot i quedar en desús amb la substitució per nous sistemes electrònics, els rellotges de campanar, també anomenats monumentals, són béns patrimonials que cal conservar i protegir, ja que formen part de la història dels pobles.

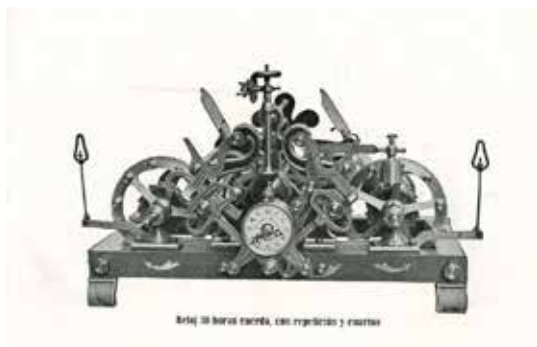
Els rellotges comunitaris van tenir una gran importància per a la societat, perquè els sons de les campanes servien com a referència horària de la gent.

L'any 1943 Augusto Riba i Federico Ferré, veïns de la ciutat de Roquetes, van fundar el Taller Cronos dedicat a la fabricació de rellotges de torre o campanar. En aquells anys de postguerra, en un entorn devastat per la cruenta Guerra Civil espanyola, es van reconstruir molts campanars d'esglésies, ajuntaments i edificis públics. La demanda de rellotges de campanar va anar en augment i el Taller Cronos fou l'empresa més destacable de l'època en aquest sector, ja que va cobrir les necessitats de la majoria de municipis de dins i fora del territori ebrenç.

DESCRIPCIÓ I ESTAT DE CONSERVACIÓ

L'empresa Cronos va editar un catàleg amb els models de rellotges que fabricaven. Si observem els models d'aquest catàleg, n'hi ha un anomenat: *Reloj 30 horas cuerda, con repetición y cuartos*, que té moltes similituds amb el rellotge de campanar d'Alfara de Carles.

L'esfera del rellotge d'Alfara porta escrit el lloc on fou construït *Roquetes* i el nom del fabricant *F. Ferré*, un dels dos socis de l'empresa. Així ho indiquen les empremtes que hi han deixat les lletres adhesives de plàstic, ja desaparegudes, aplicades damunt del metacrilat blanc. Els materials de l'esfera són relativament nous, la qual cosa fa suposar que no es tracta de l'element original.

Model de rellotge similar al d'Alfara il·lustrat al catàleg de l'empresa

La maquinària del rellotge es troba encabida en una estructura de ferro que amida 100 x 52 x 62 cm. La superfície està pintada amb un to blau grisós, decorada amb una franja daurada, una mica desgastada, i motius vegetals també daurats. El pèndol penja d'una platina de ferro i el disc està ornamentat amb una mena d'emblema.

Els engranatges, rodes dentades, eixos i altres elements de la maquinària estan construïts amb bronze, llautó i acer. Al centre de l'estructura destaca una petita esfera esmaltada amb el nom de la localitat: *Roquetes*. A la part superior s'observa la superfície ratllada en el lloc on hi havia originalment la llegenda *Talleres Cronos*.

Detalls de l'esfera de la maquinària: Lletres rascades

Nom de la població

Els pesos del rellotge, que possibiliten el moviment de la maquinària juntament amb l'oscil·lació del pèndol, són de ferro i pegen d'una cadena, que té la llargària doblada en relació amb l'alçada del campanar.

Tot el conjunt descansa damunt d'una taula reforçada de fusta de pi.

L'estat de conservació de l'objecte era bo. La maquinària funcionava, però hi havia una capa de greix solidificada i compactada amb la pols, que cobria tots els elements del rellotge. Aquest fet havia provocat un alentiment de tot el mecanisme i, fins i tot, una erosió i un desgast dels engranatges.

L'estructura de fusta presentava brutícia generalitzada, taques i dipòsits de greix. S'hi observaren forats repartits per tota la superfície, més abundants a la part inferior, causats per un atac antic d'insectes xilòfags.

Cal esmentar que el rellotge porta un motor, probablement incorporat després, per remuntar automàticament la cadena del rellotge. Actualment funciona correctament.

El rellotge in situ abans de la intervenció

Pot d'oli elaborat per Talleres Cronos

INTERVENCIONS DE CONSERVACIÓ I RESTAURACIÓ

El procés de restauració s'inicià amb el desmuntatge minuciós i detallat de la maquinària, per tal de no perdre'n cap informació rellevant.

El treball continuà amb la neteja humida de cada peça, per estovar-ne el greix endurit. Després de l'assecatge s'hi aplicà una capa protectora antioxidant.

Finalment, es va fer el muntatge del rellotge i se'n comprovà el funcionament.

La fusta de la taula es va desinsectar de forma preventiva amb productes químics, i s'hi aplicà una capa de protecció.

Desincrustació del greix d'una roda dentada

Desmuntatge de les peces